

ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ «ЖАХ» УКРАЇНСЬКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ С. КІНГА «PET SEMATARY»)

- 02.04.2024
- Сучасне перекладознавство 2024

Ілля Маліновський

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Науковий керівник: М. В. Полховська, кандидат філологічних наук

ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ «ЖАХ» УКРАЇНСЬКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ С. КІНГА «PET SEMATARY»)

Гетерогенність *horror*-літератури привертає зростаючий інтерес науковців сучасних філологічних студій, адже накопичені знання про літературу такого жанру починають все більше змінюватися та додавати до себе характеристики, які започатковують певну невизначеність та неоднозначність у питанні наукового трактату та лексиконі. Визначення та функції існування жанру *horror*-літератури, вербалізація емоції страху у призмі концепту та її реалізація у перекладі стали предметом для дослідження Плетенецької Ю. М., Галич О.Б., Дугласа Е. Вінтера, Тодорова Ц., Н. Керрола, Дж. Лакоффа та ін.

Фундаментальними складниками, що породжують почуття оціпіння та страху, послуговують абсурдність, містика, поняття хаосу, монстри або ж надприродне. *Horror*-література сьогодення зумовлюється індивідуалізованим естетичним чинником переживання страху та являється художньою формулою, що реалізується використанням специфічних мотивів, які провокують у читача атмосферу страху і жаху [6, с. 50]. Наратив жаху задіює мотив уявного поглинання і провокує осмислення незвичайного світу у ситуаціях небезпеки або екзистенційної кризи.

Наповненість та багаторівневість *horror*-літератури активно функціонує у фреймовому аспекті концепту «*жах*», де фрейм виступає осередком вербалізації страху, шляхом вузлуватості, слотів та зв'язків багаторівневої мережі, завдяки чому поняття концепту та фрейму досі вважаються актуальним напрямком наукового аналізу. Аналізуючи положення Ч. Філлмора, передача досвіду та уявлень про світ ототожнюється з когнітивними структурами та словесним представництвом концептів [5, с. 314]. В той же час Т. ван Дейк трактує фрейм як одиницю, що існує навколо певного поняття або ж концепту [3, с. 27]. Мовна складова та позамовна діяльність являються репрезентантом свідомості людини, а система типологізації фреймів за О. Гармаш, що полягає в структурі, функції та змісті [1, с. 227], вивільняється у фреймові простори, відрізняється своєю структурованістю та уможливорює реалізацію концепту, який існує в конкретній системі єдності і утворює концептуальну сферу або ж систему. Існування в свідомості та мовне вираження слугують засобом передачі змісту концепту.

У структуру концепту входять складові чуттєвого образу, інформаційного змісту та інтерпретаційного поля [4, с. 135], а основними характеристиками виступають емоційність та атмосфера, надприродні елементи, охоплення страхом, наявність антагоніста та протагоніста, тематика елементів «horror-концепту», морально-етична дилема та напруга.

У вибраному матеріалі дослідження знаходимо реалізацію опису: «...looks at me with those strange, muddy eyes...» [7, с. 126] – «своїми дивними тьмяними очима» [2, с.167]. Також з'являється запах, який дратує батька сімейства Луїса: «But this smell was pretty damn bad. But Church lay totally still, radiating that stupid heat and that dirty stink...» [7, с. 129] – «Проте запах від kota був якимось особливо відразливим ... брудке тепло і нудотний сморід...» [2, с. 172]. Ключовим моментом є рецепція, що вимагає перенесення конкретних ступенів жаху, які продукує автор, з вихідного тексту та культури в їх цільовий відповідник. Ефект реалістичності у вихідному тексті, на думку Стівена Кінга, повинен передаватися описом, оскільки він створює чуттєву реальність для читача, а також діалогом, що оживляє персонажів через їхню мову [8, с. 163]. Для збереження цього балансу внутрішні думки героїв у вихідному тексті передаються за допомогою модуляцій – «to break out in gooseflesh» [7, с. 111] – «мороз поза шкірою» [2, с. 147]. Емоційна насиченість реалізується через поетичний образ: «Darkness bloomed, spreading a wing softly over his eyes, and the world began to swing sickeningly sideways» [7, с. 56]. – «Темрява підступала, застячи туманом очі, а світ навколо почало розхитувати в різні боки» [2, с. 71], а також український зразок апосіопези, що є близьким для читача в концептуальному полі: «But in the back of his mind, contemplation remained – a dancing flicker of promise that would not quite go away» [7, с. 195]. – «Але зловісні думки нікуди не зникли з глибин Луїсового розуму. Кажуть же, обіцянка – то цяцянка, а...» [2, с. 266].

Отже, жанрова передача тексту реалізується застосуванням відповідних мовних засобів і структур, які у взаємодії з адаптацією тексту, зберігають емоційний заряд та ідентичність основних ідей у фреймі концепту «жах».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гармаш О.Л. Фрейми і концепти як базові одиниці ментальної репрезентації інформації в сучасній англійській мові. *Наукові записки [«Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»]*. Острог : Вид-во НаУОА, 2011. Вип. 19. С. 22–28.
2. Кінг С. Кладовище домашніх тварин, пер. з англ. А. Пітика і К. Грицайчук. Харків: Книжковий Клуб «КСД», 2015. 400 с.
3. Dijk, Teun A. van. Semantic Macrostructures and Knowledge Frames in Discourse Comprehension. *Cognitive Processes in Comprehension*. Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1977. P. 3–32.
4. Evans V. How Words Mean: Lexical Concepts, Cognitive Models, and Meaning Construction. Oxford : Oxford University Press, 2009. 371 p.
5. Fillmore C. J., Baker C. A Frames Approach to Semantic Analysis. *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. B. Heine, H. Narrog (Eds.) – Oxford : Oxford Un-ty Press, 2010. P. 313–340.
6. Has-Tokarz A. Horror w literaturze współczesnej i filmie. Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. 493
7. King S. E. Pet Sematary. New York City: Doubleday, 1983. 374 p.
8. Stephen King. On Writing : A Memoir of the Craft. New York : Scribner, 2000. 163